

פרויקט בן-יהודה זקוק לעזרתכם. לחצו כאן לפרטים.

ספרי לנו מה שגוי

דואל:

זכרו שאין משמעות למספרי שורה או עמוד בטקסט רציף באינטרנט. אנא ציינו מספר פסקה, ו/או העתיקו כמה מלים סביב כל שגיאה, כדי להקל עלינו למצוא את הטעון תיקון.

רשימת הגהות:

נודיע לך בדואל כשנעיין בהגהות ונתקן את הטקסט.

שלח

נשמע לשמוע מה אהבת

דואל:

ההמלצה שלך:

(אנו מפרסמים המלצות ביומן הרשת שלנו)

[YouTube](#) - פרויקט בן-יהודה: [בפייסבוק](#) | [ב](#)

[יומן הרשת של פרויקט בן-יהודה](#)

שלח

זכרונות קוטיק – פרק שנים-עשר

[לתוכן הענינים](#)

פרק שנים-עשר

הפריצים - ברל-בנדט - אחוזת צ'כצ'ובה - סיכובסקי

- נאמנותו של ברל-בנדט - העלילה - מלחמת הפריץ

בפריצה - בוגוסלבסקי - סופה של העלילה

סבא ביקש לחנך את ילדיו בין הפריצים, אך נכשל בכך. אבי כלל לא רצה

להכיר אותם; הוא סלד מחיי ההפקר שלהם ולא היה מוכן למצוא אצלם את פרנסתו. הוא העדיף לעסוק בענייני החכירה. גם אחיו, יוסל, לא צלח לכך. אף הוא לא רצה לחלק לפריצים מחמאות, להתחנף וללקק להם כמו כלב, וגם הוא התפרנס יפה מן החכירה.

אבל סבא בכל זאת התעקש למסור לאחד מילדיו את עסקי הפריצים שלו. הוא בחר בברל-בנדט,^[1] המבוגר שבשני חתניו, שהתחתן בגיל אחת-עשרה, בימי הבהלה.^[2] ברל זה היה בחור לעניין. כבר אז היה גנדרן גדול, מצוחצח ומטופח, ובנוסף היה גם בעל לשון חלקלקות. סבא החל לצרף אותו אליו במסעותיו אל הפריצים, וברל-בנדט אכן נשא חן בעיניהם.

פעם נסעו שניהם לצ'כצ'ובה, אחוזתו של הפריץ סיכובסקי.^[3] ברל מצא חן בעיניו של אותו פריץ, עד כדי כך שהוא הציע לו ליטול על עצמו את תפקיד הקומיסר האחראי על כל האחוזה. עד עתה החזיק בתפקיד נוצרי שיכור, שגנב בלי די מרכושו. סיכובסקי היה פריץ נבון, והוא גמר אומר להחליף את הקומיסר ולמנות יהודי במקומו. יהודי אינו שותה לשכרה, וברל-בנדט נראה לו מתאים לתפקיד. סבא שיבח, כמובן, את ברל-בנדט, אך יחד עם זה ציין באוזני הפריץ כי חתנו צעיר מדי לתפקיד נכבד כל כך. סיכובסקי לא הסכים לדעתו. החתן אמנם צעיר, אך הוא ראוי ומוכשר למשימה.

"אם רצונך בכך" - אמר הפריץ לסבא - "לא איכפת לי שתישאר אתו כאן לזמן קצר. ואף על פי שלדעתי זה מיותר לגמרי, תוכל ללמד אותו את העבודה. הוא כבר יישאר כאן, ואני אשלח מרכבה מיוחדת שתביא את אישתו, ילדיו וכלי ביתו. אתן לו את הבית שבו גר הקומיסר הקודם, שלוש פרות, שלוש משרתות ומשרת. גם המרכבה וארבעת הסוסים, שבה השתמש הקומיסר הקודם, תעמוד לרשותו."

באותם זמנים התבייש יהודי מכובד להתגורר בכפר ולהיות מה שמכונה "יישובניק".^[4] אבל משרה כל כך טובה, ועוד אצל הפריץ סיכובסקי, שנודע ברבים כאדם הגון בכלל וכידיד אמת של היהודים בפרט - הדבר מצא חן בעיני סבא, אך הוא אמר לפריץ שעליו להתייעץ בבית עם המחותן זליג אַנדאַרקעס ועם הנשים. בשבוע הבא ישלח לו תשובה באמצעות שליח מיוחד.

סבא חזר הביתה ומיד פתח בהתייעצות עם אישתו ביילע-ראַשע. גם היא סברה שזו משרה מצוינת. היא היתה משוכנעת שברל-בנדט יהיה בעל בית מצוין ויישא חן בעיני הפריץ. גם עתידה של בתה יהיה מובטח והיא תחיה כמו פריצה. ובנוסף, אין זו בושה להיות יישובניק, ואין צורך להצטדק. זה הרבה יותר יפה

והרבה יותר נאה מאשר להחזיק חכירה ולריב כל יום שני וחמישי עם כל בני העיר, ולהתעסק עם מוזגים, שיכורים ומנוולים מכל הסוגים. זאת היתה דעתה של סבתא, ועל כן הוחלט ליטול את המשרה.

סבא שלח אפוא מכתב לסיכובסקי והודיע לו שחתנו מוכן ומזומן לקבל על עצמו את המשרה. הפריץ השיב שעל הבחור הצעיר להזדרז ולהכין את אישתו, ילדיו וחפציו לנסיעה, שכן בעוד שלושה ימים ישלח עגלות להביאם. ביום רביעי אכן הגיעה מרכבת הפריץ סיכובסקי, רתומה לארבעה סוסים, וכן שלוש עגלות משא נוספות, רתומות לשני סוסים, עבור החפצים. סבא הצטרף אליהם לנסיעה.

כשהגיעו הורה סיכובסקי לאקונום לעזור להם להסתדר בדירתם החדשה ואחר כך הזמין את סבא אליו לחדר ותיאר בפניו את כל העבודות שחתנו יצטרך לעסוק בהן. "קודם כול" - אמר לסבא - "עליו להיות גא. עליו להרגיש מעל ומעבר לאקונום ולאיכרים, כאילו הוא הפריץ בכבודו ובעצמו. עליו לשכוח שהוא יהודי ולנהל את ענייני האחוזה באומץ לב." סבא, שחש מחויבות עמוקה כלפי בני משפחתו, הבטיח לפריץ כי בדעתו לעשות שבוע ימים יחד עם חתנו, שבמהלכו ילמד אותו כיצד לעבוד ומה מוטל עליו לעשות.

הפריץ סיכובסקי היה איש טוב לב. הוא היה עשיר גדול, אוהב חיים שלווים, וכל שביקש היה שלא יהיה לו מה לעשות ועל מה לחשוב. תאוותו היחידה היתה הציד. לשם כך היו לו כלי נשק מסוגים שונים ומשונים וכלבי ציד גבוהים וגדולים, שנתפרסמו בכל הסביבה. היה לו באחוזה אולם גדול ומיוחד, שעל קירותיו נתלו כלי הציד היקרים ושטיחי קיר המתארים מחזות ציד. היו לו גם שתי אורוות ובהן היו אסורים סוסי ציד מיוחדים, שמחירם עשרות אלפי רובל. הפריצה, לעומתו, היתה אישה רעת לב שניהלה היטב את משק הבית ושנאה יהודים. אבל לא היתה לה כל השפעה על בעלה.

הארמון היה מלכותי. באולם הגדול, שזהב הבהיק מכתליו, יכלו לרקוד כמה מאות אנשים. תמיד היו שם אורחים מן האחוזות שבסביבה, שבילו לילות שלמים באכילה ובשתייה. רק שנאפס כמעט לא שתו. הפריץ שנא שיכורים, וגם שנא קלפים. כשבכל זאת שיחקו אצלו, השתדל שלפחות לא יפסידו הרבה. הוא ואישתו הפליאו לנגן בפסנתר, ולא פעם רקדו שניהם וניגנו.

בני הזוג סיכובסקי ניהלו כאמור חיים שקטים יחסית, מדודים ושקולים, ועל כן היו שניהם בריאים וחזקים. היה להם רק בן אחד. כל יום, אחר הצהריים, רכבו בני הזוג על סוסים יפים. הם רכבו סתם, בשביל הבריאות, וכך עברו עליהם ימיהם. מלבד האחוזה שהתגורר בה, היו לסיכובסקי עוד שתי אחוזות

והרבה שדות, יערות, גרנות, אסמי תבואה, ממגורות, וגם הרבה איכרים.

שבוע ימים עשה סבא עם ברל-בנדט, ודי היה בכך כדי להכיר, פחות או יותר, את האחוזת, את האיכרים ואת כל מה שנדרש מקומיסר. הם נתנו מיד לאקונום הוראות חדשות והכניסו שיפורים ושינויים בכל תחום. גם בשתי האחוזות האחרות הנהיגו חידושים לרוב. הסבא וחתנו לא נחו לרגע. סבא, בחוכמתו, נוכח מיד שברל-בנדט הוא אכן בחור מוכשר וחרוץ שמתאים מצוין לעסק. סבא עודד אותו, אף על פי שידע כי בעצם אין בכך כל צורך. הפריץ מצדו ביקר אצלם כל יום והיה מרוצה מאוד ממראה עיניו. הוא ראה שהם משתדלים להכניס סדר בכל התחומים שהיו מוזנחים כל כך בימיו של הקומיסר הקודם.

לקראת סופו של השבוע צץ בראשו של סבא הרעיון, להקים באחוזתו של סיכובסקי מבשלה ל"ש ולבירה. מבנים ריקים רבים יש באחוזת ואין צורך לבנות משהו חדש, רק לסדר מעט בפנים. הפריץ ירוויח מזה הון עתק. תפוחי אדמה^[5] הרי יש לו ממילא, ואם יצטרכו עוד קצת בשביל המבשלה, הרי גם אדמה טובה יש לו די והותר, ואפשר אפוא לזרוע כל כמה שרוצים. צמיתים גם כן יש לו בלי סוף, יותר מן המספר הדרוש לעבודה בשדות. ובנוסף, אולי גם ברל-בנדט ירוויח משהו מהצד. הפריץ קבע את שכרו - חמש מאות רובל לשנה במזומן, לבד מכל המצרכים. עכשיו ודאי ייתן לו אלף רובל לשנה, או אחוז מסוים מכל דלי של י"ש; זה פשוט יהיה עסק גדול, וברל-בנדט בנוי לזה. ואגב, גם הפריץ עצמו לא יתנגד לתוספת של עוד כמה אלפי רובל לשנה.

סבא הציע זאת לסיכובסקי והלה הסכים. מיד ניגשו לעבודה ובתוך חודשים ספורים קמה לה מבשלת שיכר מושלמת. ראשית היו צריכים לרכוש שבעים שוורים, שיזללו את ערימות גרעיני הלתת.^[6] ברל-בנדט נטל אפוא את מרכבת האצילים, זו הרתומה לארבעה סוסים לרוחבה, יצא ביום ראשון לשוק של קאמניץ וקנה את השוורים. הפריץ היה שבע רצון מן הרכישה. ברל-בנדט קנה טוב ובזול, ובעיקר - ביושר. עשרה שבועות הואבסו השוורים במרעה ולאחר שהשמינו כראוי מכרו אותם במחיר של תשעים רובל לשור, שעה שבקנייה שילמו על כל שור ארבעים רובל בלבד.

עד שבא החורף כבר הספיקו פעמיים לקנות שוורים ולמוכרם, ובכל פעם ברווח טוב. העסק עם ה"ש התנהל למישרין, ועוד לפני החורף הרוויח הפריץ יותר מעשרים אלף רובל נקי. זה היה סכום מכובד, אפילו עבור פריץ עשיר! מובן מאליו שהפריץ היה מרוצה מאוד מברל-בנדט, ועל כן הפקיד בידיו את מכירת כל התבואות. גם את הסוחרים, שבאו דרך קבע אל הפריץ כדי לרכוש ממנו תבואה, שלח אל הקומיסר היהודי הצעיר. כך היה ברל-בנדט גם האחראי

על הקניות ועל המכירות באחוזה. סיכובסקי התהלך בחצרו, מקטרת ארוכה בפיו, רגוע ונטול דאגות. העיסוק היחיד שנותר לו היה ציד וקבלת פני אורחים.

היחידה שלא שמחה על השגשוג הפתאומי היתה הפריצה. בעיקר הרגיזה אותה העובדה שיהודי הוא שמנהל את כל העניינים, שהוא נעשה למין פריץ שכזה, בעל בית על כל החצר. בערקה - כך קראו לברל-בנדט בקיצור - היה בחור יפה תואר, גבה קומה וגנדרן. הוא לבש בגדים נאים יותר מאלה של הפריץ, שהיה אדיש לגמרי למראהו החיצוני. הפריץ הסתובב, בדרך כלל, בבגדים מוזנחים והתעצל אפילו להזמין חייט ולמדוד לעצמו בגדים חדשים, וגם זה חרה כמובן לפריצה. אך לברל-בנדט היו מעט מאוד עסקים איתה. כל עסקיו היו עם הפריץ, ורק עמו.

אבל היא לא שקטה וחיפשה כל הזמן הזדמנות להעליל עליו. היא ביררה וחקרה אודותיו אצל האקונום - איך מתנהג הקומיסר הצעיר, האם אין הוא גונב וכדומה. האקונום הבין כי הפריצה מבקשת לטפול על ברל-בנדט איזושהי עלילת שווא כדי להיפטר ממנו. הוא פער אפוא את פיו וסיפר עליו הרים וגבעות - שהוא פריץ לכל דבר, שהוא נוהג כגדול שבגדולים וסבור שהוא חשוב יותר מן הפריץ האמיתי, שאפילו האיכרים כמעט שאינם מבחינים בין הפריץ האמיתי לבין המתחזה. "תהיה חכם ותתפוס אותו בגניבה" - רמזה לו הפריצה - "ואז בערקה גם יחטוף מלקות".

האקונום הבין כי הפריצה מצפה שפשוט יבדה עלילה מלבדו. הוא מצא שלושה איכרים פיקחים, שהיו מובילים י"ש לסבא בקאמניץ, והורה להם לומר שבכל העגלות שמובילות כמויות גדולות של י"ש אל אהרן-לייזר, ישנן גם כמה חביות י"ש המיועדות לזליג אַנדאַרקעס, אביו של ברל, שהוא בעל בית מרזח. האקונום ידע, שאם האיכרים יספרו שהם מבריחים חביות י"ש אל אהרן-לייזר, הפריץ לא יאמין להם, שכן אהרן-לייזר נודע בקרב הפריצים כאיש ישר שלא יתעסק בשטויות כאלה. אבל על זליג - הפריץ עשוי להאמין, וזה יטיל כתם של ממש על ברל-בנדט. הוא העניק לכל איכר שלושה רובל כדי שיעידו, שהם עצמם מביאים לזליג חביות י"ש.

לאחר שהאקונום השלים את תכניתו, הלך אל הפריצה וסיפר לה סיפור כזה, שעיקרו: הגויים מובילים י"ש גנוב לאביו של ברל. הפריצה, שלא יכלה לכבוש את שמחתה, ציוותה להביא לפניה את הגויים, והללו אישרו שבעגלות הי"ש המיועדות לאהרן-לייזר יש גם חביות בשביל זליג. "האם תהיו מוכנים להישבע על כך?" - שאלה הפריצה.

"אנו מוכנים" - השיבו.

באותו זמן היה הפריץ במסע ציד, וכשחזר סיפרה לו הפריצה בהתרגשות, שהקומיסר אינו אלא גנב. הפריץ קרא לאיכרים, והללו חזרו ואמרו כי הם אכן מובילים יל"ש גנוב. הפריץ לא האמין להם ופקפק בדבר. הוא סיפר זאת לברל-בנדט והוסיף: "אמנם, קשה לי להאמין בכך, אבל בכל זאת עליך להוכיח לי שהאיכרים משקרים."

ברל-בנדט נבהל עד מאוד. היתה זו, ככל הנראה, הפעם הראשונה שבה איבד את עשתונותיו ואת ביטחונו. הסיפור הזה היה כל כך שטותי, מכוער ומרושע. כיצד יעלה בידיו להוכיח כי האיכרים משקרים? הוא סיפר זאת לאישתו והיא פרצה בבכי. תחושת אסון ירדה על הבית.

אישתו של ברל-בנדט נסעה הביתה והביאה את אביה, שמא יצליח הוא לעזור. סבא ניגש קודם כול אל הפריץ והטיף לו מוסר, כיצד הוא מסוגל להאמין לשקרים ולעלילות שכאלה. לאחר מכן טען בפניו, כי לו רצה ברל-בנדט לגנוב, היה עושה זאת בדברים יקרים יותר מאשר כמה חביות יל"ש. נהפוך הוא. הוא כל כך ישר והגון, עד שהוא מסרב אפילו לקבל "מתנה געלט" ^[7] מן הסוחרים שעובדים אתו. לא אחת החזיר מתנות יקרות ואפילו ניתק את קשרי המסחר עם האנשים האלה.

"אתה עצמך יודע" - טען סבא - "עד כמה אתה חשוב ויקר לו, אפילו יותר מאביו ומאמו, מאישתו ומילדיו. ברור שזו עלילה שצצה בראשו של מישו בחצר שרוצה לחתור תחתיו..."

"אבל שלושה איכרים נשבעו" - אמר הפריץ, ואחר כך הוסיף: "גם אני לא כל כך מאמין לזה. אבל יש לי רעיון - ניתן מלקות לאיכרים... ואז נדע. נכה אותם חזק כל כך עד שיספרו את האמת."

"זו הצעה חמורה מדי" - אמר סבא. "יש לי הצעה פשוטה יותר. תן לאיכרים האלה עבודה באיזה אסם, שיעבדו שם לבדם. בו בזמן תציב מאחורי הקיר איש פיקח וישר, שיקשיב לשיחתם. איכרים, אם הם שותפים לדבר עבירה, אוהבים לדבר על כך בינם לבין עצמם. מן הסתם ידברו על כך ויודו שנשבעו לשקר."

הרעיון מצא חן בעיני הפריץ. "אני עצמי אעמוד מאחורי האסם" - הכריז. "ככלות הכול, העניין הזה נוגע גם לכבודי שלי. הפריצים האחרים כולם לועגים לי על שאני מעסיק יהודי כקומיסר. הם אומרים שעוד אשלם על כך ביוקר."

מיד ציווה הפריץ לתת לשלושת האיכרים עבודה באחד האסמים, סמוך לארמונו, והוא עצמו הסתתר מאחורי הקיר כדי להקשיב לשיחתם. הוא עמד כך זמן רב, בוודאי כמה שעות. בהתחלה שוחחו ביניהם האיכרים על הא ועל דא,

כדרכם של אנשים רגילים. אבל אחר כך הביע אחד מהם חרטה על שהסכים להצעת האקונום ונשבע לשקר. הרי הקומיסר הוא איש טוב ולמה זה מגיע לו? וכך דיברו ואף החלו לדון ביניהם שמא כדאי להודות שהיתה זו שבועת שקר. בתוך כך נכנס הפריץ לאסם. הגויים, כמובן, עמדו פעורי פה, המומים כמתים.

"נו, עכשיו לפחות תספרו לי מיהו זה שעומד מאחורי המזימה!" - אמר להם. "שמעתי את כל מה שדיברתם." הם נפלו לרגליו ובבכי סיפרו לו את כל פרטי המעשה, מן ההתחלה ועד הסוף. הפריץ ציווה לקרוא לאקונום, הלה הגיע והפריץ שאל אותו: "אמור לי, האם אתה עצמך המצאת את הסיפור או שמישהו אחר נתן לך את הרעיון? אני רוצה לשמוע את האמת ורק את האמת, כי אם תשקר אכה אותך עד שלא תישאר לך עצם שלמה אחת."

האקונום, שנבהל מאוד, הודה מיד שהיתה זו, במחילה, הפריצה עצמה שדחפה אותו לכך והוא בעצם אינו אשם. הפריץ, שלא אהב לחכות יותר מדי, קרא מיד לאישתו והעמיד אותה מול האקונום. הפריצה הודתה שאכן היא זו שדחפה את האקונום לכך, משום שרצתה להיפטר מבערקה שנזנחה נפשה.

וכך נסתיימה הפרשה: האיכרים קיבלו שישים מלקות וכמותם גם האקונום, שבנוסף נטלו ממנו את משרתו והפכוהו לצמית פשוט, מעמד שממנו השתחרר זה כבר. בשל עגמת הנפש הרבה שנגרמה לו נישק הפריץ את ברל-בנדט על ראשו ואמר: "מכאן ואילך לא אסכים לשמוע שום הלשנה עליך."

כאמור, סיכובסקי היה איש הגון מאוד, ומובן שהתנהגותה של אישתו פגעה בו והרגיזה אותו. הוא לא היה מוכן לדבר איתה ואף להתגורר במחיצתה סירב. מברל-בנדט ביקש לשפץ עבורו בית חדש ובינתיים עבר להתגורר באחוזתו השנייה.

ברל-בנדט גם דאג לריהוט הבית ולקישוטו. הוא נסע לבריסק והזמין שם אצל סוחר הרהיטים את הריהוט היקר ביותר שמוכרים בוורשה. הבית סודר בטוב טעם בלתי רגיל. כל הפריצים שבסביבה התפעלו. הם התקשו להאמין שליהודי יכול להיות טעם טוב כל כך בדברים שכאלה. מעתה נהג הפריץ לבוא מידי יום במרכבתו אל ברל-בנדט. הדודה הכינה עבורו ארוחות טובות, ומאז הוא הוקיר והעריך גם אותה. היא היתה קטנטונת ורזה - כפי שנראתה שעה שנישאה, כשהיתה בת אחת-עשרה - אבל פיקחית מאוד וחרוצה. היא היתה ההיפך הגמור מבעלה, שהיה גבוה, שמן ויפה. לידו נראתה כמו ילדה.

סיכובסקי נסע להתארח אצל חבריו הפריצים, ולביתו שלו חדל להזמין אורחים - כל הפריצים כבר ידעו את פרטי הסיפור. מצבה של הפריצה היה הרבה פחות נעים - בעלה עזב אותה והפריצים כולם ריכלו על כך.

אביה של הפריצה היה בוגוסלבסקי, פריץ עשיר שהתגורר ליד קאמניץ. הוא היה טיפוס סולידי; לא כל כך טוב והגון כמו חתנו, אבל חכם גדול, ובקרב הפריצים שבסביבה נחשב לאדם שקול ובעל ניסיון. היה לו בן, נוכל גדול, שנתפרסם כאחד מגדולי ההוללים שבפריצים. מילדותו בזבז הרבה מכספי אביו, אך האב הפיקח למד את הלקח ונטל מבנו את כל סמכויותיו באחוזתו. הוא הודיע לכולם, גם לאקונום וגם לכל היהודים שעמדו בקשרי מסחר עמו, שלא יאמינו לבנו אפילו בשווה פרוטה, משום שאין בדעתו לשלם כלום.

בן זה - אחיה של הפריצה - שמע על המתרחש ובא אל אחותו שבאחוזת צ'כצובה, כדי לדון יחד עמה מה ניתן לעשות. היא בכתה בפניו עד בלי די, והוא הביע את נכונותו לרצוח את הקומיסר. "לא נורא" - אמר לה - "זה לא כל כך מסוכן להרוג ז'יד".^[8]

היא ביקשה לעצור בעדו, משום שחששה שישלם ביוקר על מעשה שכזה. בכל אופן, את בעלה ודאי לא תצליח להחזיר לעצמה באמצעים כאלה. הבן ההולל הסכים לדבריה ושניהם נסעו לאביהם.

האב אהב את סיכובסקי; הוא ידע שחתנו מרוצה מאוד מן הקומיסר היהודי. כאשר שמע על המהומה שחוללה בתו ועל העלילה שטוותה, רגז מאוד על חוסר הגינותה, אבל העמיד פנים שאינו יודע דבר ולא נסע לבקרה. הוא ידע שבסופו של דבר היא תיאלץ לבוא אליו כדי לבקש את התערבותו.

כשהגיעו השניים לבית אביהם, אחזה בבוגוסלבסקי בהלה גדולה: פניה של בתו השתנו לבלי הכר. הוא עשה עצמו כאילו מבין, ושאל: "מדוע באת לבדך, היכן סיכובסקי?" היא הרכינה ראשה ושתקה, והאח החל לספר את כל פרטי המעשה, אבל בצורה חד צדדית, לגמרי לטובת הבת. הזקן הפסיק אותו. "מוטב שהיא תספר בעצמה" - ציווה - "ואתה, צא מן החדר!"

כשנותרו השניים לבדם, הטיף לה הזקן מוסר. הוא אמר כי לבעלה לב זהב, שהוא עצמו מאוד אוהב אותו, ושהוא יקר לו ממש כמו ילדיו שלו, שעתה סובל אביה מכל הפרשה הזאת, ושכלל היא נהגה שלא ביושר. מה רצית מן הקומיסר היהודי? מדוע רצית לאמלל את חייו? האם הוא גרוע מפולני שיכור? וכך הלאה. הבת האזינה לאביה ודבריו נכנסו ללבה. הוא דיבר עמה ארוכות, ועתה הכירה בטעותה. היא הבינה שאת האסון הזה המיטה על עצמה במו ידיה ושהיא זו שהרסה את חיי המשפחה שלה במחיצת בעל נהדר כל כך. היא בכתה בכי תמרורים לפני אביה. ואז אמר לה האב: "עדיין לא מאוחר מלתקן את המעוות. היודעת את כיצד? דרך הקומיסר... בקשי ממנו, והוא יסדר את הכול."

זה כבר היה יותר מדי. לבקש מיהודון שהיא מתעבת - זה כבר מעל ומעבר

לכוחותיה. אבל הזקן הרגיע אותה: "אינך צריכה ללכת אל הקומיסר עצמו, אלא לחתנו. הוא יהודי חכם מאוד, שבוודאי יצליח לסדר זאת." חותן הרי אינו חתן, אלא משהו אחר לגמרי. הרעיון החל למצוא חן בעיניה. דבר אחד לא הבינה - מדוע זה יסכים אהרן-לייזר הזקן להשכין שלום, שעה שהיא רצתה לעולל דבר נבזי כל כך לחתנו.

"לא נורא" - השיב לה האב. "הזקן ירצה. הלא אמרתי לך שהוא חכם, יהודי מאוד חכם, והוא יסכים. הוא יאלץ לעשות זאת, משום שהמצב הנוכחי אינו נוח גם לקומיסר עצמו. הוא לא יחזיק זמן רב במשרתו בשעה שהפריץ מסוכסך עם אישתו רק בגללו. ועוד דבר לי אליך: לעולם אל תעזי עוד לנהוג כך בקומיסר. זו הפעם הראשונה והאחרונה. זכרי זאת! אף אחד אינו יכול לאחל לעצמו קומיסר טוב יותר, שמנהל את האחוזה במסירות כזאת!" לבסוף אמר לה האב לנסוע למחרת לביתה, והוא כבר ידאג לאהרן-לייזר.

בוגוסלבסקי שלח מכתב לסבא וביקשו לבוא אליו, לא בעניין עסקי אלא בעניין אישי. סבא השיב, כי השבוע פשוט אין לו זמן, הוא עסוק מעל הראש, אבל אחרי שבת יבוא אליו. סבא הבין מיד שבוגוסלבסקי רוצה לבקש ממנו שישכין שלום בין השניים. מפי בתו למד כי הפריצה מצטערת מאוד שבעלה נטש אותה ומבלה את כל זמנו עם ברל-בנדט. סבא דחה אפוא בכוונה תחילה את בואו לעוד שבוע, כדי שלפריצה יכאב הלב עוד קצת.

כשסבא הגיע סוף סוף, קיבל אותו בוגוסלבסקי באדיבות מופלגת ובחום וכיבדו בתה ובסיגרים טובים, כמו היה פריץ מכובד. בסופו של דבר הגיעה השיחה לעניין הבת, ובוגוסלבסקי סיפר כי הטיף לה מוסר לרוב. הוא ניהל עמה שיחה ארוכה והעמיד אותה על חומרת הדברים. עתה היא מתחרטת על מעשיה. היא בכתה בלי סוף, ועתה הגיע הזמן להתפייס. כיוון שלמשימה כזו אין מתאים יותר מסבא, שעליו אפשר לסמוך לחלוטין, צריך לנצל את הזמן ולא להאריך יותר מדי את העסק ביש הזה.

סבא נשא אז נאום גדול. הוא סיפר עד כמה הוא עצמו מצטער על כל העניין וטען בפני הפריץ שגם אם יצליח להשכין שלום, מי יודע מה יהיה בהמשך. "הבה לא נשלה את עצמנו" - אמר סבא. "הפריצים הצעירים, ההוללים, ובמחילה - גם נשות האצילים, אינם יכולים להשלים עם העובדה שיש קומיסר יהודי, שהפריץ מעניק לו את כל הסמכויות. הם אינם תופסים שיש יהודים ישרים כמו חתני. ובכל הקשור לבתך, אני מרגיש שבתוך תוכה היא פשוט שונאת יהודים, ובטח גם בעתיד היא תחפש משהו לטפול על הקומיסר."

"ואף על פי כן" - המשיך סבא בנאומו - "צריך להתפייס, ואינני מסרב

לבקשתך. יהודים הרי ידועים כאוהבי שלום. אני כבר אדאג לכך" - הוסיף ואמר - "ואתה מצדך תדאג שמכאן ואילך תתייחס בתך טוב יותר אל הקומיסר, על פי ערכו. התבונן מסביב בעצמך. כיצד נראתה האחוזה קודם לכן וכיצד היא נראית עכשיו. עכשיו יש סדר, ממש 'א' מחייה' [9] חוץ מזה, הוא הרי גם מכניס כל כך הרבה כסף, שאפילו הפריץ בעצמו כלל לא העלה על דעתו."

"אמרתי לה את כל זה בעצמי וגם הטפתי לה מוסר" - אמר הפריץ הזקן - "עכשיו היא כבר תתנהג אחרת לגמרי."

סבא נסע אפוא אל חתנו שבצ'כצ'ובה. מיד עם בואו הגיע המשרת וביקש מפאן אהרן-לייזר לסור אל הפריץ. סבא הלך אליו. סיכובסקי קיבל אותו באדיבות ואמר לו, כי הוא אכן כועס מאוד על אישתו, שיכלה להרוס את בערקה ואת כל משפחתו. אבל קרה מה שקרה. לעולם כבר לא יאמין לשטויות שכאלה על הקומיסר, שטויות שעלולות היו לגרום למותם של חפים מפשע.

אף שסיכובסקי באמת רגז על אישתו, בכל זאת הבין סבא, שבתוך תוכו גם הוא מעוניין להתפייס איתה, אבל פשוט לא נמצא האדם המתאים שיעזור לו בכך. סבא דיבר ארוכות ובגילוי לב עם סיכובסקי, וסובב את השיחה לכורח שבעשיית השלום. ראשית, זה פשוט אינו יאה לפריץ; שנית, מן הסתם עתה תיטיב אישתו את דרכיה.

"יכול להיות" - העיר סבא - "שאין מישו מתאים לטיפול בבעיה זו. ובכן, פריץ, דע לך כי אני בהחלט יכול לטפל בזה, ומכבודך לא תיגרע, חלילה, ולו גם שערך אחת."

הפריץ הסכים, וכדי לסיים את השיחה הבלתי נעימה אמר: "ועתה הבה נדבר על בניית מבשלת שיכר..."

"לזה עדיין לא התכוננת" - השיב סבא - "יש לנו עוד זמן."

סבא עוד דיבר עם הפריץ זמן רב, ולאחר שנפרד ממנו לשלום הלך אל חתנו. גם עליו ציווה סבא לדבר עם הפריץ על התפייסות. הפרשה הזאת כבר צריכה להסתיים, ואם גם החתן ידחוף מן הצד, יחוסל העניין הרבה יותר מהר.

סבא נסע וברל-בנדט הלך אל הפריץ ודיבר אתו על הפיוס. הוא, ברל-בנדט, מבטיח כי יתייחס אליה כמו שהוא מתייחס אל הפריץ ויהיה מוכן לשכוח את כל מה שקרה. הפריץ אמר שמה שיעשה ברל-בנדט יהיה מקובל גם עליו.

בערקה הלך אפוא לפריצה, ובאותה שעה ישב עמה אחיה, הנוכל-ההולל, ששהה בביתה כל הזמן כדי שלא תתעצב. האח, בראותו את הקומיסר היהודי,

מיהר להיכנס לחדר השני. הפריצה קיבלה את פניו של פאן בערקה באדיבות והם שוחחו ביניהם באריכות. שיחתם עלתה יפה, ובסופה אמר לה ברל כי הוא מוכן ללמד עליה זכות ולשכוח מהכול, העיקר שיהיה שלום. הברוגז הזה כבר עולה לו בבריאיות. הפריצה ביקשה ממנו סליחה ואמרה: "אני יודעת שאתה אדם ישר. הבה נשכח מהכול."

לאחר מכן שלח ברל-בנדט את אישתו לאביה, אהרן-לייזר, כדי שתדווח לו על כל השיחות שניהל עם הפריץ ואישתו. אהרן-לייזר כבר הגה תכנית כיצד להשכין שלום. הוא נסע מיד אל הפריץ וילווּינסקי, שהוא ואישתו היו ידידים קרובים של בני הזוג סיכובסקי. בזמן הסכסוך הגדול עם אישתו ביקר סיכובסקי כמה פעמים אצל הווילווּינסקים. גם וילווּינסקי היה מן הפריצים ההגונים, ונראה שבשל כך התיידד עם סיכובסקי, שאצלו שתו לשכרה ושיחקו בקלפים, אבל במידה.

סיכובסקי לא סיפר לוּוילווּינסקי דבר על הסכסוך עם אישתו, וייתכן שהדבר נודע לו מאחרים. עתה, בכל אופן, סיפר לו סבא את הכול בפרוטרוט, והוסיף שלדעתו הזוג כבר רוצה להשלים, אבל עדיין לא נוצרו התנאים המתאימים לכך. "לכן אני מציע" - אמר סבא - "שתזמין אותו לבלות במחיצתך איזה ערב, ואישתך תזמין את מאדאם סיכובסקי; אלא שקודם כול תשלח אישתך להביא את הגברת, ורק אחר כך, כשהיא כבר תגיע, תשלח אתה להביא את האדון. הוא לא צריך לדעת שגם אישתו מוזמנת. כאשר הוא יגיע, תתחיל להכין אותו. תשוחח עמו על שלום והתפייסות, ואז אני אבוא לעזרתך. אתה רשאי לספר לו כי על הברוגז נודע לך ממני."

ואכן, כך עשה וילווּינסקי. הגברת הגיעה ראשונה ואחריה סיכובסקי עצמו. וילווּינסקי הכניס אותו לחדר נפרד ובזהירות החל בשיחה על השכנת שלום. בתוך כך הגיע גם סבא, אבל הוא לא נכנס לחדר. וילווּינסקי קם ואמר: "רעייתי לא מרגישה כל כך טוב. בוא ניכנס אליה."

הם נכנסו יחדיו לחדרה של בעלת הבית, וסיכובסקי הופתע לגמרי: ליד אישתו של וילווּינסקי ישבה לא אחרת מאשר הגברת סיכובסקי. האווירה הפכה למאוד לא נוחה. סיכובסקי ביקש לעזוב את החדר, אבל הם מנעו בעדו והוא נאלץ להישאר ולשבת. המשרתים הביאו לחדר כיבוד - תה עם עוגיות - ובזמן ששתו ושוחחו אמר וילווּינסקי: "הרי הזמנתי לכאן גם את קוטיק, הבה נקרא לו לכאן, הרי תמיד נעים כל כך לבלות בחברתו." סבא נכנס לחדר והתיישב ליד השולחן. כעבור זמן מה מצאו וילווּינסקי ואישתו איזה תירוץ ויצאו מן החדר. סבא ניגש ישר לעניין.

הוא התחיל, כמובן, בנאום הגנה ארוך ודיפלומטי על הפריצה, שבעצם אין היא אשמה כל כך, וכן הלאה. הוא סיים בכך שעל סיכובסקי להושיט לאישתו יד לשלום כדי לשים קץ לדבר. סבא כחכה קלות בגרונו, ואז נכנס הזוג וילוינסקי. וילוינסקי נטל את ידה של הגברת סיכובסקי ואישתו נטלה את ידו של האדון סיכובסקי, ובכוח הובילו אותם זה אל זה. הם לחצו ידיים והתנשקו. היה ששון ושמחה. רתמו את הסוסים וכולם נסעו היישר לארמונו של סיכובסקי. הם בילו שם נהדר בצוותא, ובכך בעצם נסתיימה המריבה.

אז החלו זמנים טובים ביחסיהם של ברל-בנדט והפריצה. עכשיו יכול היה להיכנס אליה עם הודעות על מצב האחוזה והמשק. היא התייחסה אליו אחרת לגמרי, ואפילו הרשתה לעצמה לשאול אותו מה חדש בעולם ומה כתבו בעיתונים. היא בילתה במחיצתו שעות רבות. ואף על פי כן התמסר עתה הרבה יותר לעבודתו. הוא היה איש עמל חרוץ. בחורף קם בשש בבוקר, ובקיץ - בשעה ארבע, ומיד החל בעבודה. הוא לא רצה לסמוך על האקונום. בקיץ רכב במשך רוב שעות היום על סוס. הוא הגיע לכל מקום, השגיח על הכול, פיקח ונתן הוראות. בחורף בילה כמעט את כל זמנו במבשלה. הכול שם היה נקי ומצוחצח. אנשי מכס האקציז שבאו לבקר היו אחוזי התפעלות. הניקיון שלט בכל מקום - בעבודה ובמחלקות השונות, באסמים ובמחסנים.

השמועה על הניקיון והסדר נפוצה למרחקים, והפריצים השכנים, שאף הם היו בעלי מבשלות, באו לראות וללמוד. הם תמיד קבלו באוזני סיכובסקי, שאין הם מצליחים בשום אופן להשליט אצלם סדרים נאים כאלה. כה נקייה היתה האחוזה - פועלים הרי לא חסרו, ותמיד טאטאו שם ושפכו חול. סיכובסקי התגאה בניקיון הבוהק של נחלתו. פריצים רבים רצו שיהודי יהיה הקומיסר שלהם, אבל הם חשבו שאין זה הולם ואין זה נאה ובשל כך הפסידו ממון רב. כל העבודה באחוזות נוהלה בצורה מיושנת. לא היה מי שיחשוב, ישנה, ישפר ויכניס חידושים. ברל-בנדט הזמין עיתוני כלכלה וניהול מגרמניה והשתמש בעצות רבות שקרא בהם.^[10]

לתוכן הענינים

לדף הראשי של פרויקט בני-יהודה

^[1] בערל-בנדט הוא שמו ביידיש של דב-ברוך; בענדט הוא קיצור השם הלטיני בנדיקטוס (Benedictus). ראו גם בהערותו של א' הארקאוו, יידיש-ענגליש-העברעאישער

ווערטערבוך, מהדורת צילום: ניו-יורק 1988, עמ' 526.

^[2] ראו לעיל בפרק ג, הערה 16.

[3] צ'כצובה - כפי שעולה מפרק כב, בסמוך להערה 5, שכנה אחוזה זו כשלושה מיל צפונית-מזרחית לקאמניץ, במחצית הדרך בינה לבין שרשוב.

[4] על דימויים השלילי של היישובניקים, כבורים ועמי ארצות, ראו: צבי הירש ליפשיץ, מדור לדור, ווארשא תרס"א, עמ' 94-95.

[5] את הוודקה ייצרו מלתת שיפון, תפוחי אדמה ותירס.

[6] על דרך הכנת השיכר ועל הקשר בין מבשלה לבין שוורים, ראו לעיל, פרק ב, סמוך להערה 7.

[7] "מתנה-געלט" - עמלה שניתנה לסוכן תמורת ביצוע עסקה. ראו: י' ריבקינד, יידישע געלט, ניו-יאָרק תש"ך, עמ' 172.

[8] זיד (Żyd) - בפולנית: יהודי. ברוסית - ממנה הושפע קוטיק מאוד בכתיבתו - נלוותה לשם זיד משמעות של גנאי וזלזול.

[9] אַ מחייה - קיצור הביטוי "מחייה נפשות", שמשמעו ביידיש: תענוג.

[10] על הסוחר-המשכיל הנעזר בכתיבת עת טכניים כדי להתמצא בעולם המסחר ולהצליח בעסקיו, השוו: מ' לויץ, ערכי חברה וכלכלה באידיאולוגיה של תקופת ההשכלה, ירושלים תשל"ו, עמ' 145.